

Yleisen edunvalvonnan kehittämistyöryhmän kokous 3/2023

1. Kantelut, näkemyksiä toiminnan laatuun ja omavalvontaan

Jaana Vuorinen, palvelunkehittäjä, DVV

Yleistä

- noin 400 kantelua vuodessa, 13 käsittelijää, luvussa sekä yleiset että yksityiset edunvalvojat
- kantelut koskevat suurelta osin käyttövaroja, yhteydenpitoa ja tavoitettavuutta sekä irtaimiston käsittelyä, kun kyse yleisistä edunvalvojista
- viesteihin ei vastata tai vastataan pitkällä viiveellä
- ratkaisuista ei saatavissa tarkkaa tietoa toimenpide-ehdotuksista – kuitenkin pieni osa sellaisia, joissa huomautus, toimenpidevaatimus jne. todennäköisesti osuus lähellä samaa kuin EOA:n ratkaisussa
- kanteluprosessi voi olla kevennetty, jos käsittelijä arvioi, että asiaa ei tarvitse käsitellä pidemmässä prosessissa esim. jos asia on sellainen, että asia voidaan ratkaista lähettämällä kantelijan viesti edelleen edunvalvojalle hoidettavaksi tai jos samasta asiasta on jo annettu ratkaisu
- normaalissa käsittelyprosessissa kuullaan edunvalvoja.

Korjaavat toimenpiteet pitäisi tulla valvojan tietoon

- voivat olla jo vastineessa ja viimeistään vuositilin yleiskatsaukseen pitää ”täpätä” Edvardissa kanteluasian tiedot ja sekin, mihin toimenpiteisiin on ryhdytty
- suositus: vuositilin yleiskatsauksessa tulisi kertoa mihin toimenpiteisiin kanteluratkaisun johdosta on ryhdytty
- DVV voi pyytää edunvalvojalta täydennystä tiliin, jos asiasta ei ole kirjoitettu toimenpiteisiin
- ostopalveluntuottajat (ei sähköistä liittymää): kansilehdelle tiliin tiedot - myös sähköpostilla toiminut lisäkysymykset yms. nopeasti
- summa summarum: tiliin kerrotaan, mitkä toimenpiteet kantelun johdosta tehty ja erityisesti kerrottava, onko mahdolliset vahingonkorvaukset haettu Valtiokonttorilta.

Laatunäkökulma

Yhteydenpito ja tietojensaanti toistuvat

- ei voi jättää vastaamatta kokonaan, vaikka tiedetään, että haasteellista, neuvontavelvollisuus
- omaisten epärealistiset odotukset palvelun suhteen; miten voisi lisätä tietoa edunvalvojien tehtävistä ja siitä mitä tietoa ylipäänsä omaisen on mahdollista saada ja mitä edunvalvoja voi antaa
- <https://dvv.fi/tietoa-paamiehen-laheisille>
- sekä DVV että YEV puoli voisivat lisätä tarkempia tietoja ja neuvoja em. asian osalta nettisivuilleen.

Riskienhallinnan ja omavalvonnan kannalta huomioitavaa

Tilien toimittaminen määräajassa ja sen valvominen

- tilit tehtävä 31.3. mennessä
- perusteltu lisäaikapyyntö tehtävä ajoissa ja aina kun sille on tarve
- joissakin toimistoissa on edelleen 2022 vuotta aikaisempien vuosien tilejä tekemättä DVV:n mukaan
- Elsasta ei saa tällä hetkellä edunvalvojakohtaista listaa toimittamattomista tileistä, Edvardista saadaan
- pitäisi olla toimistossa rutiinitarkastus, että kaikki tilit tehty
- jokainen jäsen voisi piirin toimistojen osalta varmistaa, että 2021 ja sitä vanhemmat kaikki tilit tehty tai on lista tekemättömistä ja aikataulusuunnitelma etenemisestä
- lähtökohtaisesti tilien ajantasaisuus on omavalvonnan vastuulla.

Vahinkojen hakeminen oma-aloitteisesti

- DVV:lle tulee kanteluissa tietoon virheitä/laiminlyöntejä, joista taloudellisia vahinkoja ei ole korvattu päämiehelle
=> vahingot täytyy tuoda julki heti kun huomataan, hakemus valtiokonttorille ja ilmoitettava johtavalle yleiselle edunvalvojalle, jonka lausuma yleensä tulee hakemukseen
- toivotaan, että DVV ilmoittasi piirin johtajalle, jos huomaa jonkun toimiston käytännössä poikkeavaa, virheitä yms.
- yleisimmät asiat/laiminlyönnit: laskut maksettu myöhässä tai väärin, etuuksista ei ole huolehdittu asianmukaisesti, turhia sopimuksia ei ole irtisanottu, vakuutuksia ei ole otettu ja näistä taloudellisia vahinkoja päämiehelle
- DVV toi esille, että edunvalvojiilla on oma ohjeistus maksujen tiliöinneistä ja sen mukaan voi toimia. Kirjauksissa on eri käytäntöjä, osa kirjaa viivästyskulut näkyviin ja osa.

2. Ajankohtaiset

EOAK/1942/2021; psykiatrisen potilaan asuinpaikan valinta

”Arvioidessani D:n kaupungin sosiaalitoimen toimintaa, olen edellä kohdassa 3.5 todennut muun muassa seuraavaa.

Totean yleisellä tasolla, että pidän asiakkaiden oikeusturvan toteutumisen kannalta vakavana epäkohtana, jos oikeutta vammaispalvelulain mukaisiin palveluihin ei tunnisteta, silloin kun henkilön palvelun tarve aiheutuu toimintakykyä rajoittavasta pitkäaikaisesta psyykkisestä sairaudesta. Totean, että D:n kaupunki on menetellyt lainvastaisesti ja virheellisesti kun asiakasta ja hänen laillista edustajaansa ei ole ohjattu hakemaan vammaispalvelulain mukaista palveluasumista.”

Edunvalvojan toiminnan arviointi:

”Edunvalvonnan osalta on vastaavasti arvioitava, olisiko edunvalvontatoimistossa tullut ymmärtää hakea päämiehelle vammaispalvelulain mukaista palveluasumista (vaikka kunta ei tähän olisi ohjannut).

Mielestäni on selvää, että 10.9.2020 lukien, jolloin käräjäoikeus laajensi edunvalvojan tehtävää, edunvalvojan olisi tullut hakea päämiehelle vammaispalvelulain mukaista palveluasumista. Kun

tehtävä on laajennettu koskemaan päättämistä asumiseen liittyvistä hoito- ja palvelusopimuksista, siltä osin kuin päämies ei ymmärrä asian merkitystä, voidaan edunvalvojalta edellyttää, että hän ymmärtää hakea päämiehen edun mukaista palvelua.”

Edunvalvojille => vammaispalvelulain mukaisten palveluiden tunnistaminen psykiatrisen päämiehen osalta, esim. siivous, kotihoito jne. Tällä taloudellista merkitystä.

DVV toiveita ja huomioita

Edunvalvojan toivotaan hakevan suoraan kärjäoikeudelta mahdolliset muutokset tehtävään.

- DVV ei ole toimivaltainen tekemään päätöksiä yleisen edunvalvojan vapauttamiseksi tehtävästään. Jos tällaisia hakemusasioita on vireillä DVV:ssa ja harkinnassa päädytään siihen, että yleinen edunvalvoja tulisi vapauttaa tehtävästään ja samalla määrätä uusi edunvalvoja, DVV tekee hakemuksen kärjäoikeuteen.
- DVV:ssa on arvioitu, että kaikki yleiset edunvalvojat eivät tiedä, että he voivat tehdä kärjäoikeuksiin hakemuksia edunvalvojan vaihtamiseksi, edunvalvonnan lakkauttamiseksi, edunvalvonnan laajentamiseksi, toimintakelpoisuuden rajoittamiseksi jne.
- DVV suosittaa edunvalvojia tekemään hakemukset suoraan tuomioistuimelle, prosessi nopeutuu.
- Työryhmän jäsenet eivät tunnistanee tietämättömyyttä. Hakemuksia tehdään kärjäoikeudelle itse harkinnan mukaan ja toisissa toimistoissa taas esitetään DVV:lle muutostarve.

Päätöksiä tehtäessä tuomioistuimet eivät välttämättä tarkasta, eläkö edunvalvonnan tarpeessa oleva henkilö tai onko tämän kotikunta muuttunut

- Muutoksella voi olla merkitystä yleistä edunvalvojaa määrättäessä, jos uusi kotikunta on ehdotetun piirin yleisen edunvalvojan toimialueen ulkopuolella. Ylipäätään VTJ-tarkistus voi jäädä tekemättä kärjäoikeudessa ennen päätöksen tekemistä.
- Tapauksia on toimistoissakin havaittu, vaatii kaikilta huolellisuutta, emme voi riippumatonta tuomioistuinta lähteä ohjeistamaan.

Edunvalvontapalkkio ja toimeentulotuki hyvinvointialueilla

- käytännöt muuttuneet entiseen nähden, eroja hyvinvointialueen sisällä ja niiden välillä
- esim. Pirha: ei hyväksytty ja jatkossa varauduttava selvittämään miksi 440 €, koska asiakkaalla voi olla realisoitavaa omaisuutta, toisaalta Keshy: myönnetään 395 €, perustuu toimintaohjeeseen, jonka mukaan vähennetään ensin perustoimeentulotuen ylijäämästä 80 e ja loppuylijäämä vähennetään edunvalvontapalkkiosta
- kerätään/toivotaan tietoa ja kokemuksia ja mietitään, voiko asiaan jotenkin vaikuttaa.

Edunvalvontaan jäänyt päämiehen omaisuus

”Pyytäisin kehryltä kannanottoa siihen, miten tulee menetellä päämiehen omaisuuden osalta (perintövaasi, kultahammas, juhlaraha, taulu, koru yms.), mitkä jääneet edunvalvontatoimistoon päämiehen edunvalvonnan päätyttyä yli 6 vuotta sitten. Toimistoihin on jäänyt jonkin verran tämänkaltaista omaisuutta, joilla on myös arvoa. Lisäksi ei ole enää tiedossa ketään tahoa, kenelle omaisuuden voisi luovuttaa

- asiasta keskusteltiin alustavasti
- tiedostettiin tilanne, yleensä kuitenkin löydetään joku luovutuksensaajista, johon voisi olla yhteydessä, mutta tietojen hankkiminen työlästä
- Edvardissa ylhäällä lista, mitä omaisuutta edunvalvojalla, että muistetaan luovuttaa, ei toki auta niihin, jotka nyt kuitenkin jääneet toimistoon
- ensisijaista etsiä luovutuksensaaja (perillinen, yksikin, uusi edunvalvoja, vapautunut päämies/hänen perillinen, onko valtion pesä) joku, kenelle voi ilmoittaa, että omaisuus noudettava x päivään mennessä.

OP:n uudet käytännöt

- OP:n viestin mukaan päämiehelle on mahdollista avata OP:n tunnus- ja digisopimus (rajatut palvelut).
- OP:n tunnus- ja digisopimukseen on valittavissa kahdenlaisia tunnuksia; OP Palvelutunnukset tai OP Tunnukset (tunnustuslain mukainen vahva sähköinen tunnistusväline).

Prosessiedunvalvoja

Kysytty, onko tulkinnessa tapahtunut muutosta, koska joissakin toimistoissa tuntuma, että useammin määrätään nykyisin.

Pääsääntö (päätoöksistä lainattu):

Holhoustoimesta annetun lain 73 §:n 2 momentin mukaan asiassa, joka koskee edunvalvojan määräämistä täysi-ikäiselle, on sille, jonka etua on valvottava, varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Kuulemistilaisuuden varaamisesta voidaan luopua saman pykälän 5 momentin mukaan, jos tiedoksianto ei ole saatu toimitettua edunvalvontaan esitetyle hänen tilansa vuoksi ja jos myöskään hänen oikeusturvansa kannalta ei ole tarpeen määrätä edunvalvontaan esitetyle prosessiedunvalvojaa, jolle tiedoksianto voitaisiin toimittaa.

Tiedoksiannosta luopumista voidaan harkita vain, kun on täysin selvää, ettei edunvalvontaan esitetty ymmärrä riittävästi toimenpiteen merkitystä.

Niissä tapauksissa, joissa edunvalvontaan esitetty kykenee riittävästi ymmärtämään asian merkityksen, mutta ei kykene oikeudenkäynnin häneltä edellyttämiin toimenpiteisiin, tuomioistuimen on syytä määrätä hänelle edunvalvoja.

DVV –huomattu sama tilanne, mutta ei kommentoitavaa, tuomioistuin ratkaisee

- hovioikeus palauttaa usein, jos ei kuultu tai prosessiedunvalvojaa
- kyse oikeudenmukaisesta oikeudenkäynnistä (kts. juuri tullut OKV 20.3.2023, 1592/31/2022).

Päivi Tiainen-Hyrkäs